

641. Zmierchnica trupia główka – *Acherontia atrops* (LINNAEUS 1758) (*Lepidoptera: Sphingidae*) w Rudce woj. małopolskie

Death's Head Hawkmoth – *Acherontia atrops* (LINNAEUS 1758) (*Lepidoptera: Sphingidae*) found in Rudka, Poland

KEY WORDS: Lepidoptera, Sphingide, *Acherontia atrops*, new record, faunistic, Małopolska Lowland.

Zmierchnica trupia główka, *Acherontia atrops* (LINNAEUS, 1758) jest bardzo rzadkim migrującym gatunkiem zawisaka. W Polsce wykazywana nieregularnie z nielicznych i rozproszonych miejsc. Zasiedla obszary basenu morza śródziemnego, oraz całej Afryki aż po Zakaukazie i Iran (MACEK, DVORAK, TRAXLER, CERVENKA 2007: Motyli a housenky stredni Evropy. I., Nocni motyli. Academia, Praha 2007. 173 ss.). Co roku motyle podejmują długie przeloty na północ, w wyniku których można zaobserwować ten gatunek w Polsce (I. NOVAK 1987: Leksykon Przyrody. Motyle. Delta W-Z, Warszawa. 166 ss.). Samice składają jaja na roślinach żywicielskich gąsienic, z rodziny Psiankowatych głównie na ziemniakach (*Solanum tuberosum* L.), pomidorze (*Solanum Lycopersicum* L.), pokrzyku wilcza jagoda (*Atropa belladonna* L.) i bielunie dziędzierzawym (*Datura stramonium* L.). Młode gąsienice żerują w dzień prowadząc naziemny tryb życia. Wyrośnięte natomiast żerują nocą za dnia zagrzebując się obok rośliny żywicielskiej lub też chowają się w jej cienistym wnętrzu. Przed przepoczwarczeniem zakopują się głęboko w ziemi tworząc kolebki z sklejoną śliną ziaren gleby (J. HEINZE 1990: Motyle Polski. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa. 120 ss.).

Zmierchnice trupią główkę zaobserwowano w miejscowości Rudka (UTM: DA94) 17 VIII 2011, obok Tarnowa w woj. małopolskim. Znaleziono jedną młodą gąsienicę żerującą w przydomowym ogródku na bielunie dziędzierzawym (*D. stramonium* L.).

Materiał dowodowy znajduje się w prywatnym zbiorze Dawida MASŁO.

Dawid MASŁO, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków

642. Potwierdzenie występowania *Nymphalis xanthomelas* ESPER, 1781 (*Lepidoptera, Nymphalidae*) w zachodniej Polsce

Confirmation of the occurrence of *Nymphalis xanthomelas* ESPER, 1781 (*Lepidoptera, Nymphalidae*) in western Poland

KEY WORDS: Lepidoptera, Nymphalidae, *Nymphalis xanthomelas*, new records, W Poland.

W trakcie prowadzonych badań motyli w Poznaniu i okolicach, odnotowano rusałkę drzewoszek *Nymphalis xanthomelas* ESPER, 1781 na dwóch stanowiskach:

- Suchy Las (XU21) (strefa graniczna poligonu wojskowego w Biedrusku) – samiec wyhodowany 15 VI 2012 z poczwarki zebranej 13 VI 2012 na ziemi wśród traw, leg., det. et coll. M. BĄKOWSKI,
- Poznań-Grunwald (XU20) – samica odłowiona 24 VII 2012 w przydomowym ogrodzie leg., det. et coll. R. SŁODZINKA.

N. xanthomelas podawany był z obszaru całej Polski, głównie jednak z południowej i wschodniej części kraju (BUSZKO, MASŁOWSKI 2008: Motyle dzienne Polski, Wydawnictwo Koliber, Nowy Sącz, 222 ss.). Od przeszło 50 lat nie potwierdzony

jednak z Wielkopolski i w ogóle z zachodniej Polski. Z Poznania był podawany przez Schumanna (1902–1903: Z. naturw. Abt. dtsh. Ges., Posen, 9: 33-109) oraz z Osowej Góry w Wielkopolskim Parku Narodowym, Brenna i Leszna przez KLONOWSKIEGO (1975: Bad. Fizjogr. Nad Polską Zach., C. 28: 140-161).

Pomimo intensywnych badań lepidopterologicznych na terenie Poznania, prowadzonych między innymi na terenie poligonu wojskowego w Biedrusku (WALCZAK 2002: Roczn. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra”, 6: 103-118) czy sąsiednim rezerwacie „Meteoryt Morasko” (BAKOWSKI 1996: Roczn. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra”, 1: 175-180) gatunek ten nie był wykazany.

Być może wynikało to z tego, że *N. xanthomelas* jest bardzo podobny do rusałki wierzbowiec *N. polychloros* (LINNAEUS, 1758) i w locie trudno je rozróżnić. Przy bliższym kontakcie widać że *N. xanthomelas* ma głębsze wcięcie na zewnętrznym brzegu przedniego skrzydła. Cechą charakterystyczną drzewoszka jest biaława plamka leżąca w części wierzchołkowej skrzydła, żółtawa u wierzbowca. W przypadku osobników zlatanych kolorystyka plamki może być jednak zróżnicowana. Oba motyle różnią się również wybarwieniem odnóży, żółtawe, wyraźnie różniące się od tułowia występują u drzewoszka, ciemniejsze u wierzbowca. Istotnie różne są również ich stadia preimaginalne. Warto tylko wspomnieć, że poczwarka drzewoszka jest szarobeżowa z białawym nalotem, natomiast u wierzbowca na części grzbietowej poczwarki występują złote plamki. Oba gatunki związane są z wierzbami przede wszystkim z *Salix caprea* L. (BUSZKO, MASŁOWSKI 2008, ibid).

Stwierdzenie tego motyla, w tym potwierdzenia jego rozwoju w postaci znalezionej poczwarki, jak również inne informacje o liczniejszych w ostatnich latach obserwacjach tego motyla w naszym kraju wskazują, że prawdopodobnie rozszerza swój areal występowania w kierunku północnym.

M. BAKOWSKI, Wydział Biologii UAM, Zakł. Zool. Syst., Poznań
R. SŁODZINKA, Poznań